

Závěrečná práce

Zdravé klima třídy

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

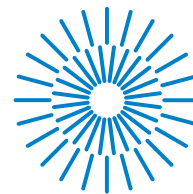
Autor práce:

Denisa Vondrová

Vedoucí práce:

ThDr. Kateřina Brzáková Beksová, Th.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Liberec 2022

Zadání závěrečné práce

Zdravé klima třídy

Jméno a příjmení:

Denisa Vondrová

Osobní číslo:

P21C00050

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Zadávací katedra:

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Akademický rok:

2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracování pedagogického projektu, který se zaměřuje na posílení zdravých vztahů u dospívajících v třídním kolektivu prostřednictvím víkendového soustředění.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt.

Při zpracovávání závěrečné práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

ČAPEK, R., 2010. *Třídní klima a školní klima*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
ČAPEK, R., 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.
MIKOVÁ, Š., aj. 2015. *Typologie osobnosti u dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0874-7.
SLEPIČKA, P., aj. 2009. *Psychologie sportu*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1602-5.
VÁGNEROVÁ, M., 2021. *Vývojová psychologie – dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

Vedoucí práce: ThDr. Kateřina Brzáková Beksová, Th.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce: 3. dubna 2022
Předpokládaný termín odevzdání: 15. prosince 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 13. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotace

Závěrečná práce Zdravé klima třídy je pedagogickým projektem zaměřeným na zlepšení vztahů v třídním kolektivu. Zabývá se skupinovou dynamikou dospívajících žáků. V teoretické části jsou nastíněna východiska pro praktickou část práce, která obsahuje konkrétní aktivity orientované na budování zdravého klimatu třídy. Cílem je poukázat na důležitost třídního klimatu pro zdravé fungování kolektivu, neboť má dopad na každého účastníka výchovně vzdělávacího procesu.

Klíčová slova

Třídní klima, kolektiv, vztahy, spolupráce

Annotation

Final thesis Healthy classroom climate is a pedagogical project aimed at improving relationships with the class collective. I deal with group dynamics of teenage students. The theoretical part outlines the starting points for the practical part of the work, which contains specific activities aimed at building a healthy classroom climate. The goal is to show the importance of the classroom climate for healthy functioning of the collective, which has an impact on every participant in the educational process.

Keywords

Classroom climate, team, relationships, cooperation

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická východiska pedagogického projektu	8
1.1 Období dospívání, adolescence	8
1.2 Dospívající v kontextu třídního kolektivu	8
1.3 Socializace	9
1.3.1 Kooperace a sounáležitost	9
1.3.2 Výchova k toleranci	10
1.4 Podpora zdravých vztahů v kolektivu	10
1.4.1 Emoční inteligence a zdravé prožívání	11
1.4.2 Aktivity a hry podporující soudržnost	11
1.5 Třídní klima	12
2 Pedagogický projekt	13
2.1 Popis projektu	13
2.2 Cílová skupina	13
2.3 Výchozí situace	13
2.4 Výběr aktivit pro pedagogický projekt	14
2.5 Průběh a harmonogram projektu	14
2.6 Popis jednotlivých aktivit	14
2.6.1 První třídnická hodina	14
2.6.2 Druhá třídnická hodina	16
2.6.3 Třetí třídnická hodina	17
2.6.4 Čtvrtá třídnická hodina	18
2.6.5 Pátá třídnická hodina	19
2.7 Zkušenosti s realizací	21
Závěr a zhodnocení pedagogického projektu	22
Seznam použitých zdrojů	24
Příloha č. 1	26

Úvod

Budování zdravého třídního klimatu je jeden ze základních aspektů mé činnosti coby pedagogického asistenta na základní škole. V kolektivu dětí, v němž panují dobré mezilidské vztahy, je postavený na hodnotách důvěry či upřímnosti, jeho členové jsou k sobě otevření a dokáží si vzájemně pomoci, se lépe realizuje celý výchovně-vzdělávací proces. A žákům, stejně jako pedagogickým pracovníkům se v takovém klimatu dobře existuje a může nastat i to, že se díky dobré atmosféře děti do školy těší.

Bohužel pozoruji, že vlivem distančního vyučování došlo k narušení vztahů v třídním kolektivu, v němž sama působím (osmý ročník základní školy). Obdobné hodnocení není neobvyklé ani od ostatních kolegů s ohledem na jejich skupiny žáků. Děti spolu méně komunikují a odmítají se často v rámci vzdělávání zapojovat do skupinových prací. Já se naopak domnívám, že v příjemném prostředí by mohlo dojít k lepšímu procesu socializace a také ke zvýšení efektivity celého výchovně-vzdělávacího procesu.

I proto je cílem této práce teoreticky zaznamenat okolnosti budování a fungování zdravého třídního klimatu a prakticky realizovat skrze vybrané aktivity na podporu fungování daného kolektivu, a to celkem v pěti vyučovacích hodinách.

Teoretická část se věnuje psychologickým aspektům, které se dotýkají mé cílové skupiny dětí. Pro porozumění vztahové dynamice v kolektivu osmé třídy je důležitá charakteristika období dospívání.

Třídní kolektiv představuje jeden z nejdůležitějších socializačních činitelů, který jedince doprovází po celou dobu jeho dospívání z dítěte v dospělého jedince. I proto se v další části práce hodlám zaměřit na aspekty socializace dětí v tomto věku, především mě zajímá důležitost vzájemné kooperace, kterou u dětí v mé třídě postrádám.

Ráda bych se též věnovala tématu aktivit a her (s ohledem na plánovanou podobu praktické části této práce), a především jejich vlivu na budování zdravého třídního klimatu. Ostatně i tento pojem bych ráda v samostatné kapitole zmínila.

Praktická část práce pak bude v rozsahu pět třídnických hodin, v rámci nichž proběhnou aktivity (zejména v podobě her) zaměřené na budování zdravého třídního klimatu. Pro každou z třídnických hodin bude vybráno několik aktivit, které budou mít za cíl podporu komunikace mezi dětmi, jejich otevřenost, testování důvěry i schopnosti tolerovat jedinečnost a spolupráci. Věřím, že díky východiskům teoretické části se mi v pěti třídnických hodinách podaří alespoň částečně zlepšit fungování třídy a že celý projekt nastartuje zdravější klima třídního kolektivu.

1 Teoretická východiska pedagogického projektu

Teoretická část shrnuje nezbytné aspekty budování zdravého třídního klimatu, zkoumá psychologické okolnosti dospívání jedinců v kolektivu třídy, představuje podstatu socializace dítěte ve skupině vrstevníků a zabývá se rovněž budováním zdravých vztahů. Cílovou skupinou projektu je dospívající mládež. Z pedagogicko-psychologického hlediska je chování a vzájemná interakce mezi spolužáky velmi důležitá. V třídním kolektivu záleží na každém jedinci zvlášť, stejně tak na souhře celé skupiny. Všichni účastníci vnímají prostředí, které je obklopuje, a také to, jaké sociální vazby se v něm utváří. Ve školách, kde se systematicky podporuje práce s kolektivem, je intervenční práce snazší, rychlejší a efektivnější. Častěji se využívá i různých preventivních programů.

1.1 Období dospívání, adolescence

Dle Vágnerové dělíme dospívání na dvě fáze. První fáze zvaná raná adolescence označovaná jako pubescence zahrnuje prvních pět let dospívání. Přibližně mezi 11.–15. rokem věku dítěte. Nejnápadnější změnou je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče, značný význam pro něho mají vrstevníci, s nimiž se ztotožňuje. V rámci celkového vývoje dochází i ke změně způsobu myšlení. Důležitým sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky a diferenciací profesního směřování, které bude spoluurčovat budoucí sociální postavení dospívajícího. Druhá fáze – pozdní adolescence, trvá přibližně do 20. let věku jedince. Dochází obvykle k rozvíjení vztahů v oblasti partnerství, zahájení pohlavního života, budování ekonomické nezávislosti i sociální identity. Důležitým sociálním mezníkem je ukončení profesní přípravy následované dalším studiem, případně nástupem jedince do zaměstnání (Vágnerová 2012, s. 323–326).

1.2 Dospívající v kontextu třídního kolektivu

Přechod na 2. stupeň základního vzdělávání je leckdy složitý. Dospívající posuzuje školu a spolužáky ze svého vlastního hlediska. Aspekty mohou být velmi různorodé, často však nesouvisí se vzděláním, které je primárním úkolem školské instituce. Úspěšnost ve škole přestává být jediným cílem. Dle Vágnerové motivací nebývá tak často vlastní cíl, ale upoutání pozornosti svých vrstevníků. Sdílí spolu názory, hodnoty, normy i preferovaný způsob života. Soužití s vrstevnickou skupinou vede dospívajícího zcela logicky k uvědomění podobnosti či naopak odlišnosti od ostatních (Vágnerová 2012, s. 371).

Ve starším školním věku roste potřeba autonomie, nezávislosti a sebeprosazení. Rozvíjí se logické a kritické myšlení. Jednotlivci začínají pracovat jako kolektiv, jsou schopni kooperace. Začínají vnímat nedostatky, nejen odborné, ale i osobnostní (Čapek 2010, s. 21-22).

„Dospívání je velmi významnou životní fází, bývá označováno jako období druhého sociálního narození, spojeného se samotným vstupem do společnosti. V období mladší adolescence se mění vztahy s lidmi, s dospělými i vrstevníky“ (Vágnerová 2012, s. 346).

1.3 Socializace

Socializace je celoživotní proces začleňování jedince do společnosti. Nejdůležitější socializační skupinou je rodina. Má nezastupitelnou roli v životě každého z nás. Jejím cílem je začlenění všech jejích členů do společnosti. Pro většinu z nás znamená zázemí, pocit jistoty, bezpečí. Giddens uvádí rodinu jako *„skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“* (Giddens 1999, s. 156).

„Socializační rozvoj dospívajících je ovlivněn jejich novými kompetencemi, které se projeví i ve způsobu zpracování různých sociálních vlivů. V průběhu dospívání se mění názor na jiné lidi, proměnou prochází i sebepojetí, dospívající odmítá podřízené postavení. Adolescent se postupně odpoutává od rodiny, ale tato emancipace nevede ke zrušení citového vztahu k rodičům, spíše k jeho proměně“ (Vágnerová 2012, s. 401).

Giddens dále uvádí, že ve společnosti, ve které vyrůstáme, celoživotně vstupujeme do interakcí s ostatními lidmi, a to má vliv na naši osobnost, jednání i hodnoty které vyznáváme. Socializace také pokládá základy naší vlastní individuality a svobody. Vytváříme si tak schopnost samostatně myslet a jednat (Giddens 1999, s. 60).

„Školní třída bývá příliš velká na to, aby představovala konzistentní skupinu, obvykle je rozčleněna do podskupin, vymezených genderově, zájmově, prospěchově či jinak. Mění se velikost a složení vrstevnických skupin. Stoupá počet těch, kteří jsou členy více skupin“ (Vágnerová 2012, s. 377).

1.3.1 Kooperace a sounáležitost

„Kooperativní uspořádání výuky je založeno na principu spolupráce při dosahování cílů; výsledky jedince jsou podporovány činností skupiny žáků a celá skupina má prospěch z činnosti jednotlivce; jde o pozitivní vzájemnou závislost“ (Vališová, aj. 2011, s. 185).

Příklady kooperace můžeme vysledovat nejen v dětském kolektivu, ale i v rodinných vztazích, pracovních týmech aj. Důležitá je vzájemná podpora a důvěra. Spolupráce zlepšuje klima ve

třídě, vede ke zvýšení soudržnosti a zároveň snižuje výskyt problémů ve třídě. Vyrůstá tak mnohdy zájem o učení, zlepšují se vztahy, dochází k upevňování sociálních vazeb, což vede ke snížení rizika šikany a agresivity. Kooperativní učení má vliv na kvalitu školního vzdělávání, proto má své nezastupitelné místo ve školní praxi (Čapek 2015, s. 291).

1.3.2 Výchova k toleranci

Vzájemná tolerance, akceptování odlišnosti, ochota ke kompromisu a respektování názoru druhých bývá predikcí úspěšného řešení skupinových problémů, žádoucího smíření a vztahové trvalosti. „*Chceme-li vychovávat děti a mládež k toleranci, znamená to, že si přejeme ovlivňovat jejich postoje. Postoj jedince k určité osobě, předmětu, situaci bývá definován jako predispozice zřetelně vůči této osobě, předmětu, situaci jednat, vnímat, myslit a cítit* (Šišková 1998, s. 128).

1.4 Podpora zdravých vztahů v kolektivu

Školní třída je skupina, do které jedinci nevstoupili úplně dobrovolně, neměli možnost si kolektiv vybrat, a přesto potřebují být schopni po několik let sdílet společný prostor a zážitky. Čím dříve se žáci poznají a začnou vytvářet vazby, tím lépe. Někteří jedinci se stávají součástí třídního kolektivu ihned, jiným to může trvat i několik měsíců a mohou existovat také ti, kteří se do kolektivu nezačlení vůbec. Ve třídě, kde je dobré klima, jsou děti více otevřené, dokáží spolu komunikovat, nejsou tak odkázány při problémech na pomoc od dospělých. Důležité je i personální zajištění. Častěji je do třídy zařazen asistent pedagoga. Ten klima ve třídě také ovlivňuje. Pro podporu zdravých vztahů lze využít přítomnost školního psychologa, metodika prevence, výchovného poradce či vedení školy. Záleží na zázemí, struktuře a financování školy. Různé preventivní programy se dají sestavit dle situace a podle potřeb dětí.

„*Systematická podpůrná práce se vztahy ve třídě, a to již od první třídy, je zásadní pro snížení rizika narušení vztahů mezi žáky v budoucnu či zesílení efektivity případné intervenční práce, když se ve třídě objeví problém*“ (Dostálová 2019).

Existují mnohá členění osobnosti, např. typy temperamentu. Znalost osobnostních rysů jedince je dobrým pomocníkem v rozklíčování preferencí chování. Na jejich základě lze předpovědět chování jedinců z hlediska hodnot které vyznávají (Miková 2015, s. 127–129).

Nutnou podmínkou budování zdravých vztahů v třídním kolektivu je určitá úroveň emoční inteligence jeho členů, která zajistí zdravé prožívání vzniklých situací. Důležitým pomocníkem pedagoga jsou v takovém případě praktické aktivity či hry sloužící k podpoře soudržnosti kolektivu.

1.4.1 Emoční inteligence a zdravé prožívání

Podle Shapira je emoční inteligence schopnost zvládat emoce, tedy vhodně s nimi pracovat. Také predikuje umění vcítit se do pocitů ostatních jedinců. Emoční inteligence se zakládá na tom, jak je jedinec moudrý, ale spíše záleží na osobnostních rysech, tzv. charakteru. Důležitější pro úspěch v životě mohou být sociální a emoční dovednosti než schopnosti intelektuální. Pro dosažení úspěchu je třeba některých z těchto vlastností: vyjadřování a chápání pocitů, ovládnutí nálad, nezávislost, přizpůsobivost, schopnost řešení mezilidských problémů, vytrvalost aj. (Shapiro 2009, s. 14).

„Prožívání a chování tvoří jednotu; může to být jednota zásadní, když chování vyjadřuje to, co člověk prožívá, ale může to být i jednota protikladů, když je mezi prožíváním a chováním nějaký rozpor (například když člověk něco předstírá nebo zastírá). Ke studiu prožívání a chování pak přistupuje ještě zkoumání produktů lidské psychiky“ (Nakonečný 2015, s. 17).

Slepička uvádí, že kulturní vývoj nepřeje silným emočním projevům. Výchovou je člověk spíše tlačen k tomu, aby své emoce „držel na uzdě“ (Slepička 2009, s. 59), kontroloval je a příliš neprojevoval. Z hlediska psychohygieny by to však mělo zcela negativní dopad. Pro moderního člověka je důležité se svobodně projevit, dát průchod emocím a využít jejich energii k aktivitě.

1.4.2 Aktivity a hry podporující soudržnost

Aktivita a hra je přirozenou činností pro dětský věk (ať už záměrně či nezáměrně) a jedním z nejlepších komunikačních prostředků, kterým lze vytvořit sociální kontakt mezi jedinci.

„Aktivita je cestou pro výkon člověka, jeho samostatného rozhodování a tvořivosti. Celková připravenost organismu k činnosti se potom nazývá aktivace. Samostatnost a kreativita člověka je pro život velice důležitá“ (Kotrba, Lacina 2007, s. 81).

„Hru můžeme charakterizovat jako časově ohraničenou svobodnou činnost skupiny nebo jednotlivce, dítěte i dospělého, která vychází ze zájmu subjektu a její smysl je buď obsažen v činnosti samé, nebo stojí mimo hru (např. jako motiv nebo cíl). Potom je hra prostředkem k získávání různých potřeb nebo naplňování různých cílů. Hra se ale od praktických životních činností odlišuje svými specifickými pravidly a uvnitř obsaženými herními prvky, jimiž je např. soupeření nebo identifikace s rolemi. Hráči obvykle hra přináší uspokojení potřeby, zábavu, poučení, prožitek apod.“ (Gošová 2011).

Dále Čapek zmiňuje, že zapojování různých aktivit her do školní výuky je na zvážení konkrétního pedagoga. Zatímco na vyšších stupních vzdělávání se od těchto činností spíše ustupuje, a to na úkor frontální výuky, na nižším stupni je hra nedílnou součástí výuky.

„Tím, že nabízíme žákům pestré a zábavné aktivity, zlepšujeme jejich vztah k předmětu i své osobě, takže mnohem lépe přijímají i nezábavné činnosti, kterým se nelze vždy vyhnout“ (Čapek 2015, s. 25).

1.5 Třídní klima

„Třídní klima je souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako ve spolutvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí“ (Čapek 2010, s. 13). Čapek dále uvádí, že zjistit, jaké klima ve třídě panuje, je obtížné a těžce měřitelné. Toto prostředí tvoří historie vztahu mezi vyučujícím a studenty. Vytváří tak celistvý pohled na výuku daného učitele. Vhodně vybrané a realizované výukové metody jsou skvělou prevencí proti nekázni, apatii a jinému nevhodnému chování žáků.

„Klima třídy je pro nás pojmem užším a představuje trvalejší sociální a emociální naladění žáků ve třídě, které tvoří a prožívají učitelé a žáci v interakci“ (Lašek 2001, s. 40).

Výchovně-vzdělávací proces probíhá ve školním prostředí, ve třídě s mnoha účastníky. Je významný rovněž pro naplnění výchovné či vzdělávací funkce. V praxi se nám potvrzuje, že dlouhodobá a kontinuální práce se třídou podporuje její zdravý vývoj.

2 Pedagogický projekt

2.1 Popis projektu

Projekt představuje různé aktivity v třídnických hodinách zaměřené na budování zdravého třídního klimatu. Aktivity byly vybírány se záměrem co nejkvalitněji zlepšit atmosféru v třídním kolektivu, podpořit fungování společných vztahů i přinést společný zážitek zúčastněným.

Po celou dobu projektu bude přítomna metodička prevence jako koordinátorka, dále školní psycholog, třídní učitelka, asistentka a dospívající žáci 8. ročníku. Asistentka pedagoga (autorka této práce) má přesah jak do organizace třídnických hodin, tak do činnosti ostatních vyučujících se studenty a v tomto projektu působí jako pozorovatelka. Hlavním cílem projektu je rozvoj sociálních dovedností, zapojení všech účastníků a posun ve vnímání třídy jako celku. Dalším cílem je zlepšení třídního klimatu, aby vznikly vhodné podmínky pro celý výchovně – vzdělávací proces.

2.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou je 22 žáků nyní již osmého ročníku ve věku 14 let. Rozmanitý kolektiv představuje 12 děvčat a 10 chlapců. Jsou spolu od první třídy základního vzdělávání. Rozdělení přišlo počátkem šestého ročníku, kdy část přestoupila na gymnázium. Začátkem tohoto školního roku třídu opustil jeden chlapec, naopak jedna dívka z Ukrajiny ve stejnou dobu do třídy nastoupila.

2.3 Výchozí situace

Začátkem sedmého ročníku jsme s třídní učitelkou řešily veliké vztahové i výchovné problémy mezi dětmi. Neshody v kolektivu vznikly během distanční výuky. Děti spolu přestaly komunikovat, nechtěly se zapojovat do online hovorů a skupinových prací. Po nástupu zpět na prezenční vyučování, problémy přetrvávaly, situace se úplně nevyřešila. Třídní učitelka odešla na mateřskou dovolenou, stabilní prostředí třídy tím bylo narušeno. S příchodem nové třídní učitelky ke zlepšení nedošlo, protože děti zaujaly k učitelce opoziční postoj. Jedním z vedlejších záměrů mého projektu je proto stmelení kolektivu s novou třídní učitelkou, a to zejména skrze společné zážitky a strávený čas.

2.4 Výběr aktivit pro pedagogický projekt

Aktivita pro pedagogický projekt vybírala metodička školní prevence a školní psycholog. Hry a aktivity měly být prosociálního charakteru. Na začátku třídnických hodin proběhla kratší činnost na rozprouzení atmosféry a nastavení příjemného klimatu v kolektivu. Další činnost v dané hodině se zaměřovala na sebezpoznaní, spolupráci, komunikaci a důvěru, a to podle aktuální situace v kolektivu. K výběru některých aktivit posloužily dvě publikace: *Interakční psychologický výcvik pro praxi* a *Soubor her k osobnostně sociální výchově*. Některé aktivity jsou použité z online odkazu webových stránek Hranostaj.cz či Nápadníku 65 aktivit – Třída v pohodě. Na počátku každé činnosti je zapsán stručný popis a její zaměření. Seřazení by nemělo být úplně náhodné, spíše ovlivněné chováním účastníků, či cílem jaký měla vybraná aktivita splnit.

2.5 Průběh a harmonogram projektu

Realizace bude probíhat v učebně 8. ročníku základní školy, případně bylo využito také jiných místností. Projektu bylo věnováno 5. třídnických hodin, a to vždy první vyučovací hodinu v pátek. Děti byly předem o projektu informovány. V této základní škole jsou podepsány souhlasy zákonných zástupců žáků v případě prevencí a projektů na začátku školního roku, vše je tedy ošetřeno i z legislativního hlediska. Pozorovaly jsme třídu vždy celý školní týden. Jejich nálady, emoční rozpoložení i reakce dění ve třídě.

2.6 Popis jednotlivých aktivit

2.6.1 První třídnická hodina

Aktivita toaletní papír

Popis aktivity:

„Členové skupiny sedí v kruhu a vedoucí jim sdělí, že došlo k drobnému problému, protože na celou dobu pobytu mají k dispozici pouze jednu roli toaletního papíru. Tu vzápětí vytáhne a ukáže členům skupiny. Poté roli toaletního papíru pošle dokola s tím, aby si každý člen skupiny vzal tolik útržků, kolik se domnívá, že bude na dobu pobytu potřebovat, ale aby přitom myslel i na potřeby ostatních. Poté, co všichni mají v ruce nějaký počet útržků, vedoucí oznámí, že to s nedostatkem papíru na dobu pobytu byla legrace a že nyní každý člen skupiny o sobě musí říct tolik informací, které o něm nikdo ze skupiny dosud neví, kolik drží útržků toaletního papíru. Takto se postupně vystřídají všichni členové skupiny“ (Kolařík 2013, s. 16).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Sebepoznání, rozvoj komunikačních schopností.

Pomůcky:

Toaletní papír.

Pravidla a průběh aktivity:

Koordinátorka seznámí žáky s aktivitou a pravidly. Zdůrazní, že je nutné zamyslet se nad smyslem a přínosem informací, které jedinci budou poskytovat kolektivu. Poté podá prvnímu účastníkovi roličku toaletního papíru s tím, aby si utrhl, kolik dílků potřebuje. Ten si utrhne dílky a pošle dál. Rolička je ve chvíli pryč. Koordinátorka oznámí, že cílem je říci o sobě tolik vět, kolik držím v ruce útržků. První chlapec vymyslí informace, předá slovo dalšímu a takto se vystřídají všichni.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Na konci hodiny (posledních 10 minut) zhodnotíme průběh a přínos hodiny. Myslím si, že cíl je dosažen.

Aktivita květina**Popis aktivity:**

„Hra zdůrazňuje, že krom toho, že každý člověk je jiný (a právě to je jeho velkou předností) máme také mnohé společného, byť se to na první pohled nezdá. Hráči jsou (hravou formou – např. molekuly) rozděleni do skupin po pěti až šesti. Každé skupině je přidělen balicí papír a fix. Hráči na papír nakreslí květinu s velkým středem a tolika okvětními lístky, kolik je v ní členů. Úkolem skupiny je prodiskutovat a zapsat do středu květiny 5 charakteristik, které mají členové skupiny VŠICHNI společné. Do jednotlivých okvětních lístků jsou vepsána jména členů skupiny a jsou hledány naopak vlastnosti, které jsou pro každého z nás jedinečné (něco, co nikdo z ostatních nemá, nezná, neumí...). Po skončení hry jsou závěry prezentovány ostatním skupinám. Vedoucí by se měl v reflexi dotazovat, jak bylo hledání těžké a z jakých důvodů a dovést hráče k závěru, že odlišnosti jsou jejich velkou předností, ale zároveň mají všichni lidé něco společného (toto konstatování se hodí např. i pro účely multikulturní výchovy apod.)“ (Hlavičková 2017, s.5).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Sebepoznání a poznání a respektování členů skupiny, uvědomění předností.

Pomůcky:

Barevná víčka PET lahví, 4 listy papíru (formát A3), psací potřeby, barevné fixy.

Pravidla a průběh aktivity:

Koordinátorka vysvětlí řádně pravidla, rozdá potřeby k činnosti a upozorní na důležitost spolupráce. Rozdělí děti do seskupení po pěti a šesti žácích. Pestrost skupin je výhodou. Během chvíle děti pracují na daném úkolu. Každá skupinka má jiné rozdělení rolí (vůdce, zapisovatel apod.). Vzájemně si účastníci pomáhají ve výstižnosti a vhodnosti charakteristik. Malý problém vznikne při sdílení výsledků s ostatními skupinkami. Jedna členka obvykle v kolektivu nepracuje, do činnosti se však zapojí, jen sama nechce prezentovat. Se svolením se ujme této úlohy jiný spolužák a vše je v pořádku. Některé výsledky se napříč seskupeními shodují, jiné jsou originální.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Po skončení činnosti krátké zhodnocení, dojmy a přínos. Dle mého názoru, cíle je dosaženo.

2.6.2 Druhá třídnická hodina

Létající koberec

Popis aktivity:

„Děti se postaví na kus koberce, igelitu či plachty. Měla by být téměř celá zaplněna. Vedoucí jim sdělí, že koberec se pokazil a že je nutno jej obrátit tak, že strana, na které hráči stáli, musí být otočena k zemi. Přitom však nikdo nesmí z koberce sestoupit. Skupina musí najít způsob, jak uvolnit část podložky, aby ji šlo otočit“ (Hranostaj 2010).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Socializace a využití taktiky a zručnosti.

Pomůcky:

Velký formát papíru (létající koberec).

Pravidla a průběh aktivity:

Po zvonění koordinátorka rozdělí žáky do dvou skupin tak, že soutěží chlapci proti dívkám. Pak přidělí každé skupině velký formát papíru a vysvětlí pravidla hry.

Je zajímavé sledovat, jak se rozvíjí strategie obou skupin. Chlapci pracují bez domluvy. Dívky se nejprve dohadují a teprve poté začínají s umístováním na daném papíře. Jde o rychlost, tak když chlapci pohledem na skupinku děvčat zjistí, že děvčatům se činnost daří lépe, zazmatkují a dochází ke kolizi. Vypadává jeden z účastníků. Hra se sice dohraje, nicméně skóre jednoho vypadnutého chlapce nahrává vítězství týmu dívek. Chlapci svoji porážku i přes ješitnost obhajují. Komentář jednoho žáka, že je to vlastně gentlemanské gesto vůči dívkám, působí úsměvně.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Celkové shrnutí a debata k taktice, socializaci, zručnosti apod. S minimálními obtížemi (ze strany chlapců) cíl dosažen.

Autogramiáda

Popis aktivity:

Připraven je pracovní list s dvaceti okny. V každém okně je vepsaná otázka, například: „Kdo se narodil ve stejné znamení jako ty? apod. Dospívající se musí prostřednictvím pracovního listu pokusit o co nejrychlejší zaznamenání podpisů všech svých spolužáků. V každém okně je tedy po skončení jeden podpis včetně majitele pracovního listu. Na tuto aktivitu chybí odkaz, tabulku vypracoval psycholog (vlastní 2022). Je tak zúročena časová dotace a děti nemusí otázky vypisovat.

Výchovně-vzdělávací cíl:

Cílem další činnosti je podpora komunikačních schopností, kooperace.

Pomůcky:

Pracovní list, psací potřeby.

Pravidla a průběh aktivity:

Koordinátorka rozdává všem žákům pracovní list, vysvětlí jednoduchá pravidla a hra začíná. Po odstartování všichni shání podpisy a poutivě se doptávají. Ruch místy přerušuje smích nějakého žáka. Hra má omezenou časovou dotaci, koordinátorka však ponechává čas i tomu poslednímu. Důležitějším faktorem je doptat se všech účastníků na hledané otázky.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Komunitní kruh, diskuze (10 minut) zhodnotíme průběh a přínos. Cíl zvládnut.

2.6.3 Třetí třídnická hodina

Šestý smysl

Popis aktivity:

Tato hra je časově náročná. Uvádí se požadavek až na 60 minut, proto je jediná vybraná pro daný den. „*Postupně říkáme různá témata (barva, číslo, město ...) a každý hráč vždy napíše slovo, o kterém se domnívá, že ho napíše také ostatní. Vždy přidělíme tolik bodů kolikrát se dané slovo vyskytovalo. Když je moc hráčů, hrajeme po družstvech*“ (Hranostaj 2020).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Cílem je předvídání, naslouchání a využití odhadu.

Pomůcky:

Papír, psací potřeby, (kalkulačka).

Pravidla a průběh aktivity:

Jedna žákyně se zraní na sportovní akci, takže počet dospívajících žáků dnešní hodiny je 21. Aktivita se volí spíše poklidná, s čímž děti souhlasí, mají za sebou náročný týden. Odcházíme do hudební místnosti na koberec, kde se každý pohodlně usadí. Koordinátorka rozdá papíry, na které účastníci zaznamenávají odpovědi a vysvětlí v krátkosti pravidla. Začíná s pokládáním otázek, jako například: Jaká je tvá oblíbená barva? Všichni tiše poslouchají a zapisují podle pravidel. Otázek je celkem 20. Při součtu bodů se všichni podivují, jak podobné výsledky jsou. Nikdo výrazně nevyčnává. Vítězí chlapec jen o 7 bodů, což není mnoho na takové množství otázek.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Reflexe formou dotazování probíhá zároveň s hodnocením. Všechny cíle dosaženy.

2.6.4 Čtvrtá třídnická hodina

Místo po mé pravici je volné

Popis aktivity:

„Žáci utvoří ze židlí kruh. Ten, kdo má po své pravé straně volnou židli, začíná a říká: Místo po mé pravici je volné, chci, aby si sem sedl/a....., protože..... Doplní jméno podle své volby, pozitivně svou volbu odůvodní a snaží se druhého tak přivolat k sobě. Vznikne tak opět volné místo po něčí pravé ruce a ten pokračuje stejnou formulí a svým vlastním výběrem. Během hry dbáme na to, aby skutečně odůvodnění volby bylo milé, pozitivní, přivolávanému příjemné. Snažíme se vyhnout banalitám a rádoby vtipům. Je výhodné, když se lektor účastní, má tak příležitost vtahovat do hry i opomíjené žáky. Aktivitu ukončíme debatou, kdy se ptáme, zda bylo příjemné volit či být volen, zda bylo těžké si někoho vybrat. Zda bylo některé z přivolání zvlášť příjemné a milé. Diskusi doporučujeme uzavřít otázkami typu: " Co mi tato aktivita přinesla?"; "O čem jsem v této souvislosti dosud neuvažoval?"; "Co mi došlo až nyní?"; "Co jsem se dověděl nového?" (Hermonchová 2007, s. 37).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Cílem činnosti je upevnit pozitivní hodnocení druhých a hledání jejich kvalit.

Pomůcky:

Žádné.

Pravidla a průběh aktivity:

Venku je příjemné počasí, tak je vhodným prostorem pro tuto aktivitu venkovní učebna. Je nová, strukturovaná do kruhu, tudíž perfektní pro tento účel. Žáci si posedají podle instrukcí tak, že je vedle jednoho z nich volné místo. Koordinátorka objasní, proč tomu tak je, poté vysvětlí pravidla. Zdůrazní nutnost pozitivního jednání. I přes vysvětlení pravidel je patrná snaha žáků ubíráni se spíše negativní cestou, tedy hledání na druhých to negativní. Každou chvíli tedy koordinátorka, později i psycholog musí zasahovat do projevu nějakého účastníka, takže aktivita nakonec trvá delší dobu, než je zapotřebí. Jako pozorovatele mě to mrzí. Někteří chlapci se předvádějí a vyrušují. Během aktivity se projevuje mnoho rušivých elementů. Z tohoto důvodu se odchází do kmenové třídy.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Reflexe probíhala hlavně směrem od koordinátorky, psychologa. Došlo k umírnění chování neposlušných účastníků. V tomto případě k naplnění cíle nedošlo.

2.6.5 Pátá třídnická hodina

Živé pexeso

Popis aktivity:

Dvě děti musí být poslány za dveře. Ostatní se rozdělí do dvojic a každá dvojice si domluví nějaký pohyb, signál, gesto, např. zvednutí levé ruky, tlesknutí. Úkolem inscenace lidského pexesa. Všichni se ztiší a zavolají se ty dvě děti zpět. Hra je podobná, jako obrázkové pexeso. Začíná jedno z těch dvou dětí, co byly za dveřmi. Střídají se, vyvolávají vždy zbylé členy třídy. Ty předvedou svůj pohyb a v případě shody znamená bod pro soutěžícího žáka. V okamžiku, že shoda nenastane, všichni se posadí zpět a pokračuje druhý vyvolávající. Vyhrává ten, kdo získá více bodů (Hranostaj 2006).

Výchovně-vzdělávací cíle:

Cílem Aktivity nejen rozvoj naslouchání, ale i procvičení pozornosti a pamatování.

Pomůcky:

Žádné.

Pravidla a průběh aktivity:

Jediné, co by mohlo pokazit aktivitu, je lichý počet dětí. Zároveň se zvoněním přichází do třídy žákyně, která zaspala. Počet je tedy odpovídající 20 hráčům. Hra začíná v okamžiku, kdy koordinátorka vysvětlí pravidla a posílá za dveře první dvojici. Je hezké pozorovat, jaká rozmanitost pohybů děti napadá. Všichni jsou skvěle zabráni do hry, postupně se střídají. Chtějí hrát ještě chvíli, přestože plánovaný čas na aktivitu již vypršel. Uvolnění a skvělá atmosféra se nese celou třídou. A to jsme při výběru aktivity zvažovali, jestli tato hra není pro daný kolektiv naší třídy moc dětinská.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Krátká diskuze (5 minut) stačí. Dojmy, přínos. Cíl splněn.

Pamatovák

Popis aktivity:

Pravidla této hry si vymyslela sama třída již ve 3. ročníku. Během let, se tato hra dovedla k dokonalosti. Je vhodná k rozšíření slovní zásoby a procvičení paměti. Dá se použít k nácvičení slovíček anglického či německého jazyka, periodickou soustavu prvků a dalších. Děti si rády pohrávají se slovy, kdykoli zbývá čas na konci hodiny. Začíná vždy vyučující, či jiný dospělý. Řekne slovo na dané téma, další pokračuje: zopakuje slovo a přidá své. Takto se zapojí postupně celá třída. Když se v časové dotaci všichni stihnou vystřídat, postupuje se dál. Opět přidá slovo učitel, a další pokračuje. Daný účastník si musí pamatovat a vyslovit všechna slova, která zmínili všichni před ním. Hra je obtížnější s přidáním každého slova (vlastní 2017).

Výchovně-vzdělávací cíl:

Cílem je procvičování a ukotvení nabytých vědomostí, soustředěnost prostřednictvím hry.

Pomůcky:

Žádné.

Pravidla a průběh aktivity:

Třída vybírá téma biologie, protože následující hodinu je písemné prověření znalostí. Do této aktivity, protože je úplně poslední, se zapojí všichni přítomní. Učitelka, koordinátorka, metodička prevence, psycholog, asistentka pedagoga a žáci. Do zvonění zbývá 12 minut, ale jsou to asi ty nejlepší minuty z celého projektu. Nikdo hru neказí, všichni se snaží na maximum.

Reflexe, zhodnocení, dosažení cíle:

Diskuze, zhodnocení a poděkování za celý projekt. Domnívám se, že cíl této aktivity dosažen.

2.7 Zkušenosti s realizací

Ze všech hodin tohoto projektu mám pozitivní pocit. Jsem si vědoma toho, jak složité je najít vhodnou aktivitu, shrnout a zhodnotit všechny cíle s ohledem na danou cílovou skupinu dospívajících žáků. Z pozice pozorovatele, jsem byla svědkyní různých rolí v této skupině.

Někdo se ujal vůdčí role, jiní se dohodli, že budou mít roli zapisovatele či mluvčího, další jen dělali, co bylo třeba nebo o co byli požádáni spolužáky. Každá skupinka pojala svoji práci jinak, stejně tak jednotlivci. Jako přihlížející jsem vše bedlivě sledovala v přímém přenosu. Žáci k sobě byli až na výjimky nezvykle upřímní a snaha vybrat vždy to nejlepší, se jim dařila. Nikdo se nikomu nevysmíval, a tak sami žáci hodnotí projekt pozitivně.

Závěr a zhodnocení pedagogického projektu

Závěrečná práce s tématem *Zdravé třídní klima* se zabývala teoretickými východisky toho, jak vybudovat a udržovat příjemné prostředí pro fungování žáků v rámci výchovně-vzdělávacího procesu. Dále byl v rámci této práce realizován pedagogický projekt, jenž se sestával z pěti modelových třídnických hodin, během nichž proběhlo několik vybraných aktivit a her zaměřených právě na zlepšení třídního klimatu.

V teoretické části práce jsem se pokusila nastínit základní psychologické pojmy, které dokreslují věkovou kategorii dětí, s nimiž pracuji, tedy puberta a adolescence. Dalším důležitým pojmem, jež bylo třeba vysvětlit, byla socializace, a to především její průběh v rámci skupiny žáků. Zvláštní pozornost byla věnována zejména důležitosti tolerance mezi žáky, stejně jako jejich schopnosti kooperovat, jakožto na dvou zásadních hodnotách, na kterých stojí zdravé třídní klima.

V praktické části jsem pak navrhovala podobu pěti třídnických hodin, společně se školní metodičkou a psychologem jsme vybírali vhodné aktivity, jimiž by mohlo dojít ke zlepšení stavu třídního klimatu v konkrétní třídě, a to v osmé třídě Základní školy Karla Klíče v Hostinném, kde působím jako asistentka pedagoga.

V pěti po sobě jdoucích týdnech jsme se pak se žáky věnovali nejrůznějším činnostem na podporu vzájemné spolupráce, důvěry i tolerance různých názorů, které mezi dětmi (obzvláště v tomto věku a v této konkrétní třídě) existují.

Aktivity byly záměrně vybrány tak, aby korespondovaly se zjištěnými poznatky popsány v teoretické části této práce (ať už šlo o výběr formy nebo obsahu jednotlivých programů). Ve většině případů se aktivit účastnili prakticky všichni žáci a mohu říci, že zvolená forma hry (popř. diskuzního programu) se jim líbila – soudě dle mého pozorování toho, jak se do těchto programů zapojovali, jak byli aktivní v jejich průběhu a jak spolu vzájemně komunikovali (v kontrastu s tím, jak fungují v běžném vyučování). Přesto jsme v průběhu realizace narazili na několik problémů, kdy někteří žáci odmítali pracovat, nedávali pozor či vyrušovali činnost ostatních. Zcela otevřeně vnímám, že popsané chování je pro žáky v tomto věku typické, nicméně nepřesahovalo žádnou míru únosnosti, kdy by daná aktivita nemohla přinést očekávaný výsledek.

Prála bych si, aby bylo pravdivé mé přesvědčení, že se alespoň v některých ohledech podařilo zlepšit třídní klima ve třídě, v níž působím. Za tak krátký čas, který byl na pedagogický projekt stanoven, samozřejmě nelze hovořit o vybudování kompletně funkčního zdravého klimatu.

Nicméně na základě mého pozorování i hodnocení pozorovatelů (školní metodička prevence, školní psycholog) mohu soudit, že byl tento proces alespoň nastartován.

Věřím, že díky realizovanému projektu budu moci pomáhat žákům v tom, aby zbývající čas základního vzdělávání strávili v příjemnějším a lepším klimatu. Ráda bych, aby i díky mému působení jednou vzpomínali na roky absolvované na základní škole nejen jako na nutnou povinnost, ale jako na léta dospívání strávená v příjemném prostředí.

Seznam použitých zdrojů

- ČAPEK, R., 2010. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
- ČAPEK, R., 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.
- DOSTÁLOVÁ, A., 2019. *Dobré vztahy mezi žáky jako důležité téma školy, inkluze v praxi* [online]. 10. 9. 2019 [vid. 1. 7. 2022]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-reditel/1991-dobře-vztahy-mezi-zaky>
- GIDDENS, A., 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- GOŠOVÁ, V., 2011. *Hra* [online]. 18. 10. 2011 [vid. 1. 12. 2022]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/H/Hra
- HERMOCHOVÁ, S., 2007. *Poznáváme své spolužáky*. 1. vyd. Občanské sdružení Projekt Odyssea: Praha. ISBN 978-80-87145-28-9.
- HRANOSTAJ, Živé pexeso, létající koberec. Dostupné online z: <https://www.hranostaj.cz/> [vid. 28. 10. 2022].
- KOLAŘÍK, M., 2013. *Interakční psychologický výcvik pro praxi, nové hry pro výcvikové skupiny*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4450-6.
- KOTRBA, T., LACINA, L., 2007. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-12-1.
- LAŠEK, J., 2001. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-088-4.
- MIKOVÁ, Š., STANG, J., 2015. *Typologie osobnosti u dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0874-7.
- NAKONEČNÝ, M., 2015. *Obecná psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák-Triton. ISBN 978-80-7387-929-7.
- SHAPIRO, L. E., 2009. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. 3. vyd. Praha: Portál. Přeložil Hana KAŠPAROVSKÁ. ISBN 978-80-7367-648-3.
- SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B., 2011. *Psychologie sportu*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1602-5.

ŠIŠKOVÁ, T., ed., 1998. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-285-8.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., BUREŠ, M. 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Pedagogika Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

Příloha č. 1

AUTOGRAMIÁDA

V co nejkratším čase sežeň podpisy spolužáků, kteří splňují danou podmínku v rámečku.
V každém políčku musí být právě jen jeden podpis.

Kdo se narodil ve stejném znamení jako Ty?	Kdo má doma nějaké zvíře?	Kdo tento týden někomu pomohl?	Kdo rád spí?
Kdo byl o prázdninách na letním táboře?	Kdo rád jezdí na kole?	Kdo už letěl letadlem?	Kdo umí hvězdu nebo stojku?
Kdo je ranní ptáče?	Kdo má rád výtvarnou výchovu?	Kdo nemá rád špenát?	Kdo rád pomáhá druhým?
Kdo byl někdy u moře?	Kdo pravidelně sportuje?	Kdo rád čte?	Kdo rád chodí po horách?
Kdo rád čte knížky?	Kdo má rád matematiku?	Kdo má rád zimu?	Kdo rád plave?

